

videtur voces, id est tonitrua et fulgura, hoc est miracula, sanctitatem et efficaciam Apostolorum in evangelizando. Nam, ut ait Isidorus, lib. de *Mundo*, cap. XXXV : « Figuraliter grande durtitia est, torpe malitia frigida. » Jam in area (in qua erant tabule legis) significatur observatio vera legis secundum spiritum, a Iudeis translatam ad Christianos; itidem et propitiatorium, id est, remissio peccatorum per fidem Christi; itidem et duo Cherubini, id est, vera sapientia et sanctitas; itidem et virga Aaron cum mamma : virga notat potentie divinae contra hostes populi sui ostentationem; mamma, beneficentiam et alimoniam providentiam; utraque enim a Iudeis translatam est ad Christianos, preseruunt mamma per Eucharistiam.

Secundo, Aureolus putat hic predici institutionem festi Purificationis B. Virginis, quo Christus quasi area testamenti presentatus est in templo; quod Constantinopoli institutum est sub Justiniano Imperatore ad seddandum pestilentiam tunc grassantem, uti testatur Siegerbus in *Chronico*, anno Christi 542, Paulus, vel potius Joannes Diaconus in *Hist. Miscell.*, Nicophorus lib. XVII, cap. XXVII, et ex iis Baronius in *Martyr.* 2 febr. Unde et in Missa illius festi legitur epist. *Malachie* III, 1, in qua Christus vocatur Angelus testamenti : « Statim, ait, veniet ad templum sum dominator quem vos queritis, et Angelus testamenti quem vos vultis. » Area enim habebat utrinque Angelum, puta Cherubinem, testamento.

Tertio, multo divellunt hinc a tuba septimi Angeli, uti putantur hanc novam esse visionem et ad cap. seq. pertinere; unde hic inchoant cap. xii. Iacobus, Rupertus, Anselmus, Hugo, Joachim, Albertus et Pannonus.

Verum dico ad septimanam tubam septimi Angeli, de qua vers. 15, pertinere. « Apertum est ergo templum in celo, puta habitaculum Beatorum, in quo quasi in templo ipso semper servunt et laudant Deum. Hoc ergo mihi Joanni apertum est ad hoc, ut viderem eminus per aliquam speciem, vel potius umbram, Beatorum felicitatem et gloriam. Aperatum, inquam, non reipsa, sed per imaginariam, aut mentalis visionem symbolicam.

Et visa est arca testamenti eius in templo eius. — Area hinc est corpus sive humanitas Christi. Hanc enim analogice (quomodo passim hic loquitur S. Joannes) significabat arcaverteris Testamentum: idque *primo*, quia sicut area facta erat ex lignis, ita corpus Christi fui impinguibile, quia nec peccati labe, nec mortis corruptione dissolvi aut patrescere potuit. *Secundo*, quia area intrinsecus obducta erat laminis aureis: ita Christus, *Cenus* est ardenter et protiosissima charitate. *Tertio*, area habebat supra se propitiatorium quasi operculum; ita Christus secum afferret propitiationem et redumptionem mundi. *Quarto*, supra aream erant Cherubini duo, se invicem et propitiatorium cum area obversis vultibus respi-

cientes: sic duo Testamenta, scilicet novum et vetus, unum Christum respiciunt. *Quinto*, in area erant tabule legis: sic Christus legem et voluntatem Patris semper in mente et corde habuit. *Sexto*, juxta arcam erat virga Aaron, quae fronduerat: sic in Christo est potestas regia, que ac pontificia, quam virga hinc representabat. Benigne juxta arcam erat urna cum mamma: sic in Christo est misericordia dulcedo ac clementia, praesertim quia seipsum quasi mamma non tantum in Eucharistia, sed et in celo Beatis frumentum exhibet, eosque misericordia, recreat et beat. Per arcum ergo significatur Christi humanitas pulcherrima et gloriosissima, que in celo Sanctis se videt et frumentum exhibet, idque per visionem ostensum est hic S. Joannis, qui sicut in hac vita Christi humanitate mire delectatus est, cum eaque dissuauit, ita multo magis in altera illa celesti mire ea delectatur, cum eaque dissuauit: ita Richardus Victorinus, Beda et Rupertus.

Rursum area testamenti significat gloriosum Christi corpus, non tantum naturale, puta humilitatem Christijam dictam, sed et mysticum, puta Ecclesiam sive congregationem Sanctorum, qui in corpore et anima sunt beati, et cum Christo in Sancto sanctorum, id est in celo, regnant. Scit enim propitiatorium proprio significabat Christum, ita area illi subjecta significabat Ecclesiam triumphantem: utriusque enim super alas Cherubim, quasi in throno insidet et presidet Deus gloriosus, Christum hominem, ejusque Sanctos Beatos et glorificans. Vide dicta *Ezodi* cap. xxv, vers. 10 et 17. Hinc consequenter area testamenti est B. Virgo, quae inter Beatos eminet, estque pars Ecclesie triumphantis, que ac militantis pars.

Hinc enim Christum quasi mamma, que ac legem Dei in se conclusit. Ita S. Bernardus, serm. De B. Maria, et alii, ac nominatio Franciscus Suarez, III part., Ques. XXXVII, art. 4, disp. xxi, sect. 2, qui per aream testamenti accipit corpus B. Virginis, quod surrexit, et gloriose assumptum in celum hic Joanni apparuit. Vidi ergo Joannes in celis per umbram gloriam B. Virginis et Sanctorum. Pulehe S. Ambrosius, sermones 81, B. Virginem aream foderis comparat. Siquidem, ait, area intrinsecus portabat testamenti labulas, Maria autem ipsius testamenti gestabat heredem. Illa intra se legem, hinc Evangelium retinebat. Illa Dei vocem habebat, hinc Verbum. Area intus forsique auri nitore radiabat, B. Maria intus forsique virginis splendore resplendebat. Illa terreno ornabatur auro, ista celesti. Merito ergo Ecclesia in Litanis Lauretanis B. Virginem nuncupat et invocat dicens: « Foderis arca, ora pro nobis. » Nota: Superius cap. vi, vers. 9, vidi Joannes animas Martyrum sub altari, sollicitate ante resurrectionem; hic vero post consummationem et resurrectionem vidit eas translatas ex Sancto (ubi quiescebant sub altari thymiamatis), orantes pro re-

surrectione sua, effine ac vindicta peccati et peccatorum in Sanctum sanctorum, puta in arcem testamenti, id est, in celum gloriosum plene et perfecte beatorum, ubi jam nil amplius postulant, sed tam in corpore. *Item* in anima beati et divini effecti. *Iei* sunt filii, domestici, heredes, membrorum et quasi corpus: vide dicta cap. viii, 3.

Et facta sunt fulgura, et voces, et terra motus, et grande magna. — Hinc omnia symbolica per visionem vidi S. Joannes: non ergo re ipsa facta sunt. Itaque hinc omnia significant iram Dei et vindictam, ac populos impiorum, tum presentes Gog et Magog, quos Deus igne colesti perdet cap. XX, vers. 9; tum futuras in inferno. Hinc enim ira Dei in reprobus, que ac misericordia Dei in electos eodem tempore, puta in die belli contra Gog et Magog, et perfecte in die iudicii fiet, ideoque perficit ad consummationem quam hic inducit septima et ultima tuba septimi Angeli, in

qua omnia sigilla et ipse liber, puta Apocalypsi, finiri incipiunt: ita Rupertus, Pannonus, Hugo. Alludit ad *Psalm.* cxviii, 8: « Igne, grande, nix glacies, spiritus procellarum, quo faciunt verbum ejus, » ad terrendum et prosterendum impios. Et ad *Isaiae* xxviii, 2: « Ecce validus et fortis Dominus, siue impetus grandinus, » Et cap. XXX, vers. 30: « Alludit Dominus in turbine, et in lapide grandinus, » grande enim procellam grandem affert et indicat. Vidi grandinem que non tantum segetes, sed et animalia sternet et occideret. Plures de grandine dixi *Ezodi*, ix, 18.

Aureolus, prosequens seriem suam temporum et historiarum, haec referit ad conversionem Anglorum, quae facta est per miracula et predicationem S. Augustini, quem eo cum aliis monachis misit S. Gregorius Magnus. Verum hinc, ut et cetera ejusdem, Apocalypses sunt non tam explicaciones, quam applicationes et accommodations.

CAPUT DUODECIMUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Capite undecimo descriptis duces bellii fidelium contra Antichristum, puta Eliam et Hoenoch; hic ipsum bellum describit. Itaque sub schemate mulieris et draconis concertantium, describitur multiplex Ecclesia et diaboli pugna in fine mundi, Ecclesiæ Victoria. Nam primo, mulier parit masculum, draco eum rapere et devorare molitur; sed ille rapitur ad Deum: inseguitur draco, ut eos in iudicio Dei calaminetur et accuset; sed a Michaela deficitur, trahitque secum tertiam partem stellarum: quo circuus caelites glorificant Deum. Inde vers. 12, draco dejectus et freniens persecutus mulierem: illa, acceptis aliis, fugit in desertum; draco inseguens ore vomit et eruit in eam fumen, sed terra hians ilud absorbet. Quare draco freniens, vers. 17, reliquias semini ejus persecutur.

1. Et signum magnum apparuit in celo: Mulier amicta sole, et luna sub pedibus ejus, et in capite ejus corona stellarum duodecim. 2. Et in tetro habens, clamabat parturient, et eruciatibus ut paret. 3. Et visum est aliud signum in celo: Et ecce draco magnus rufus, habens capita septem, et cornua decem, et in capitibus ejus diademata septem; 4. et cuncta ejus trahitque tertiam partem stellarum colli, et misit eas in terram, et draco stetit ante mulierem, quae erat parturita; ut, cum piperisset, filium ejus devoraret. 5. Et peperit filium masculum, qui recturus erat omnes Gentes in virga ferrea; et raptus est filius ejus ad Deum, et ad thronum ejus, 6. et mulier fugit in soliditudinem, ubi habebat locum partum a Deo, ut ibi pascant eam diebus mille ducentis sexaginta. 7. Et factum est prælium magnum in celo: Michael, et angeli ejus præliaabantur cum dracone, et draco pugnabat, et angeli ejus; 8. et non valuerunt, neque locus inventus est eorum amplius in celo. 9. Et projectus est draco ille magnus, serpens antiquus, qui vocatur diabolus, et satanas, qui seduci universum orbem; et projectus est in terram, et angeli ejus cum illo missi sunt. 10. Et audivi vocem magnam in celo dicentem: Nunc facta est salus, et virtus, et regnum Dei nostri, et potestas Christi ejus; qui projectus est accusator fratrum nostrorum, qui accusabat illos ante conspectum Dei nostri die ac nocte. 11. Et ipsi viceerunt eum propter sanguinem Agni, et propter verbum testimonium sui, et non tixerunt animas suas ad mortem. 12. Propterea lætamini, cœli, et qui habitatis in eis. Væ terra et mari,

quia descendit diabolus ad vos, habens iram magnam, sciens quod modicum tempus habet! 13. Et postquam vidit draco quod projectus esset in terram, persecutus est mulierem, quem peperit masculum! 14. Et date sunt mulieri alas duas aquilae magna, ut volaret in desertum in locum suum, ubi altitur per tempus et tempora et dimidium temporis, a facie serpentis! 15. Et misit serpem ex ore suo post mulierem, aquam tanquam flumen, ut eam faceret rahi a flamme! 16. Et audiuit terra mulierem, et apertum terra os suum, et absorbutum flumen, quod misit draco de ore suo! 17. Et iratus est draco in mulierem; et abiit facere praelium cum reliquis de semine ejus, qui custodiunt mandata Dei, et habent testimonium Iesu Christi! 18. Et stetit supra arenam maris.

4. ET SIGNUM MAGNUM APERIUTU IN COELO. — « Signum, » id est ostentum, prodigium, portentosa visio et spectaculum, idque « magnum », tum in se: in hoc enim signo visa est S. Joanni mulier magna amicta sole, coronata stellis, calcans lumen, pariens masculum, ac pugnans eum draconem: tum in re per signum hoc adumbrita et significata: hec enim magna fuit et eximia, uti mox explicabo.

Putant aliqui alludi hic ad constellaciones virginis et draconis que sunt in celo, quasi per visionem haec Joanni ostensa sint instar virginis et draconis inter se configere. Verum esto ad constellaciones hanc nomine tamen aliud, tamen certum est eum non vidisse illas, sed revera personam virginis cum draconem certantem.

Symbolum Viegas: Ecclesia, ait, est « signum, » id est miraculum, quia prodigiosa fuit Ecclesia a Christo instituta, ejusque inter tot hostes per Apostolos propagatio et incrementum. **Secunda.** « signum » est vexillum crucis in Ecclesia cœcum. **Tertia.** « signum, » id est scopus: in Ecclesiam enim quasi in scopum omnes tyranni et heretici sua tela collinquant, ut Ecclesia vere dicere possit cum Jeremia *Thren.* III, 12: « Posuit me quasi signum ad sagittam, misit in remibus meis pharetræ sue. »

In coelo, — non empyreo, nec sidereo, sed aereo: inde enim mulier haec volavit in desertum. Nam si mulier ad celum sidereum evenhamus, ut sol, luna et stelle suis quoque locis persistant, ac stelle eam coronent, luna se pedibus ejus subiecta, sane ipsa immanis proceritas et plusquam gigantea esse deluisset, inquit Alcazar. Fingitur ergo hic symbolice, quod sol et stelle e suis locis videantur descendere in aeren, ibique mulierem hanc amicire, luna vero se pedibus ejus substernere: ut per hoc significetur, quod Ecclesia (hanc enim representat haec mulier) de celo descendit, eo quod coelestis sit ejus vita, mores, doctrina, auctor, lingua, affectus, spes et finis, sive terminus et corona. **Secunda.** Quapropter dicit cum Ambrosio, Ticonio, Priscasio, Andrea Cesariensi, Haymone, Richardo, Beda et Methodio quem citat Aretas, per Mitem hanc intelligi Ecclesiam, maxime quia erit sub finem mundi: de eo enim hic continuus est

lestes. **Tertia,** quia alludit ad primum prelium Luciferi cum Michaeli, ut mox dicam, quod in celo gestum est. **Quarto,** quia draco, id est diabolus, persequitur Ecclesiam et Sanctos usque ad celum, et usque ad thronum ac judicium dei, ubi eos accusat: hoc enim iudicium in terra vel aere paratur, tamen quia in eo est thronus dei iudicis, hinc celi nomine appellatur. Ubi enim Dives est Deinde thronus, ibi et celum est: sicut ubi Rex est, ibi aula regia est. Atque hoc maxime respicit S. Joannes, tum quia agit de electis qui in celum ad Deum rapiuntur: tum quia vers. 9, ait ex celo dejectum esse diabolum accusatorem trahit in terram. Nam aliquo tempore prædictum hoc quod in sequentibus enarratur, non fuisse gestum in celo, sed terra, patet ex vers. 6, ubi dicitur mulier ex hoc prelio, et prelio loco fugisse in soliditudinem.

MULIER. — **Primo,** aliqui per mulierem accipiunt Synagogam Iudeorum, que erat Christo gravida et pregnans: ita Aretas, Rupertus et istorum Scholasticus Baradius, tom. I, lib. X, cap. XII. **Secundo,** haec omnia Alcazar accipit de Ecclesia Christi primitiva: putat enim ab hoc capite usque ad finem libri describi Christi et Ecclesie victorianam de Gentibus; sicut a cap. IV hucusque descripta est ejusdem Victoria de Judeis. Ita enim est, quia cap. XX, vers. 2, dicitur Salanas ligatus mille annis, et solvendus in fine mundi. Illi autem mille anni significant tempus primitiva Ecclesia, et deinceps usque ad finem mundi: ergo de ea haec agitur: de fine vero mundi agere incipit dominus Joannes cap. XX. Verum respondet cap. XX esse hysterologiam, ut ibi fusus ostendam: hysterologia enim frequens est Propheta. Quocirca ea qua hic clare dicuntur de Antichristo et fine mundi, itaque passim accipiuntur a Patribus et Interpreribus, non debent alio, praesertim ad mysticas aut commentarias interpretationes, detorqueri, ob unum locum, qui, ut dixi, per hysterologiam commode communis doctorum expositioni adaptari potest.

Quapropter dicit cum Ambrosio, Ticonio, Priscasio, Andrea Cesariensi, Haymone, Richardo, Beda et Methodio quem citat Aretas, per Mitem hanc intelligi Ecclesiam, maxime quia erit sub finem mundi: de eo enim hic continuus est

sermo, ut dixi cap. VI, vers. 12. Id ita esse patet Ansberto, Haymone, Areta, Pannonio, Gagneio et alii hic, ac S. Augustino, lib. IV *De Symbolo ad Catechumenos*, cap. I, et S. Bernardo, serm. De B. Virginie, circa hunc Apocalypses locum, etiam accipi et appropriari B. Virginem, presertim quia, ut ait Ambrosius, B. Virgo mater est, immo avia Ecclesie: quia eum peperit, qui caput et parentes est Ecclesia. Unde Ansbertus: « Non mirum, sit, si illa typum Ecclesie praedat, in cuius beato utero capit suu victimus, deturbatus est in tartara. Unde duos illius prelii duces uirginis consignat, idque in celo, Michaeli sollicit et draconem, id est Luciferum, atque utrinque Angelos, additum quod hic vicius ab illo traxerit secum tertiam partem stellarum, id est illustrum Angelorum, quorum locus naturalis erat celum, uti est et stellarum; quodque non sit inventus amplius eorum locus in celo, sed inde projectus sit Lucifer cum suis in terram. Hec enim in sensu grammatico vel historico, clariora sunt in primo illo Angelorum prelio, quam in preliis Ecclesie contra demones, quibus tam et symbolice convenient, ut statim dicam. Simili modo Isaia, cap. XIV, describit casum regis Babylonis, sub tipo et parabola casus Luciferi: et Ezechiel, cap. XVIII, opes et casum regis Tyri sub tipo opum de casus cujusdam Chernesini. Simili schemate et parabola uitio haec S. Joannes, idque facit ad hoc, ut ex prima illa Michaelis contra Luciferum Victoria sperent fideles, se etiamnam euodem, Dei et Michaelis ac SS. Angelorum ope et adjutorio, superaturos. Michaelem enim et Angelos pro nobis, quasi clientibus et civibus suis, ardenter pugnare significat. Quocirca merito Poeta Christianus ita S. Michaelem Archangelum, diemonum triumphatorem celebrat et invocat:

Qui celo Stygium populi morte draconem,
Hunc similis terris ad Styga pelle manu.

Secundo, alluditur hic etiam altera ex parte ad mysterium incarnationis Verbi, et ad partum B. Virginis, ejusque prolem Christum. Hic enim est puer masculus, de quo vers. 5, qui maxime invitus est diabolus: ob illum enim maxima odia in Ecclesiam concepit, quia videbat per eum homines in suum suorumque locum, et quo dejecti erant, successores. Quare furens livore et inuidia, Christum adhuc puerum per Herodem voluit occidere, eoque per fugam ad Dei tutelam in Egyptum elapo, propter eum tot milia instantum edidit: illo vero in colum subtulito, ejus Apostolos, Martyres, omnesque fideles interneco olio et bello persequitur, et persequetur usque ad finem mundi.

Quocirca, quidquid oculæ: Erasmus et Novantes, possunt haec apta, ut et alia quæ alibi in Canticis, ac libris Sapientialibus de Ecclesia in sensu litterali dicuntur, cum ambrosio, Andrea, S. Bonaventura in Speculo B. Virginis, cap. vii: « Ipsa est qua maiorem Deus facere non posset: maiorem mundum facere posset Deus, maiorem celum facere posset Deus: maiorem matrem quam matrem Dei non posset facere Deus. » Et D. Thomas, I part., Quest. XXV, art. 8, querit an Deus possit meliora facere ea, quæcumque facit, ac respondet, posse. Excepit tamen tria, scilicet Christum, B. Virginem, et nostram beatam

dinem. Nam «humanitas Christi, ait, ex hoc quod est unita Deo; et beatitudo creata, ex hoc quod est fructus Dei; et B. Virgo ex hoc quod est mater Dei, habant quamdam dignitatem infinitam ex bono infinite, quod est Deus; et ex hac parte non potest fieri aliquid melius eis, sicut non potest aliud melius esse Deo.» Ita ipse in responce ad 4.

Primus sensus de lucta Ecclesie cum diabolo in fine mundi, maxime proprius est et genuinus, ut pro prophetis (est enim Apocalypsis propria, eaque unica novi Testamenti), ideoque maxime intentus a Spiritu Sancto. *Secundus* sensus, de pugna Michaelis et Luciferi in celo, est allusivus et symbolicus. *Tertius*, de pugna virginis et diaboli, historicus est, et quasi originalis et fundamentalis: atque hocz duos primus quoque aliud.

MULLER AMIGA SOLE. — Arabicus, *induta sole*, hoc est, Ecclesia circumdata Christo sponso suo: Christus enim est sol iustitiae, *Malach.* cap. iv, 2, uti Apostoli sunt stelle, que suam lucem a sole, id est Christo, mutuantur. Rursum, Christus instar amicorum et vestis circumdat, amicis et ornat Ecclesiam: unde toties horatul fidelis Apostolus dicens: «Indumentum Dominum Iesum Christum.» *Secundo*, Christus Ecclesiam suam ita undequaque protegit et communiat, ut eam amicis videatur; idque significat phrasis Graeca, περιστερια τοῦ θεοῦ, id est, *circumdata sole*. *Tertio*, quia Ecclesia a Christo, fidei, veritatis, gratiae et virtutum radiis circumquaque irradiatur et cingitur, idque maxime fiet in fine mundi, no Anfichtus eam obscurat vel obviciat.

Alludit in hac phrasis Joannes ad *Psalm. LXXXVIII*, vers. 38, ubi de throno Davidis et Salomonis ad literam, et antiquitate de throno Christi, id est de Ecclesia dicunt: «Thronus eius sicut sol in conspicu mero, et sicut luna perfecta in eternum.»

Ita S. Bernardus loco citato, per solem accepit Christum, ubi hec applicans B. Virginis: «In te, ait, manet [sol Christus], et tu in eo; et vestis eum, et vestiris ab eo. Vestis cum substantia carnis, et vestit ille te gloria sue majestatis. Vestis solne, et sole ipsa vestitur.»

ET LUNA SUB PEDIBUS EJUS. — Alcazar hoc sic exponit: Luna, ait, est nobilior stellaris, hic tamen ponitur sub pedibus, non ut calcetur, sed ut mulierem, id est Ecclesiam, fulcit et suspetat. Lunus enim inferior in symbolis est maxime dignitatis, significatque basin, fundamentum et fulcimentum. Hinc tribuitur Ecclesie, et terrae que est mater et genitrix omnium, perinde ac Pythagoras dixit, «lunam esse matrem stellarum.»

Itaque censet ipse mulierem hanc amicori sole, id est Deo, coronari stellaris duodecim, id est duodecim Apostolis; et inferno quasi basi et fundamento fulciri et inniti luna, id est Christo. Proponitur enim ipsa hie quasi parturiens, ideoque exprimitur quasi mystica lunae ope et auxilio

adulta: nam et Gentes ad lumen concunditatem respiciebant, eam in partibus implorabant; et quasi obstetricem credentes, illam Junonem Lucinam appellabant, cuius etiamnum templum Roma, sed Junonis nomine in S. Laurentii commutato, existat: vocatur enim ecclesia S. Laurentii in Lucina. Felix ergo primitive Ecclesie partus Christi opere fovebatur, ideoque ut partus hie faustus et auspiciatus esset, eleganter inducta fuit mystica Lucina, opem ferens suu contactu ac virtute parturienti mulieri, eamque super se sustinet, ne deficiat. Ita Alcazar nimis subtlerit, et poetice potius quam genuine et solida. Pergit ipse: Porro recte deitas comparatur soli, humanitas Christi lumen. Nam *primo*, sicut sol est fons lucis, reliquorum luminum patens: *et pater lumineum*. El sicut luna lucem suam a sole mutuatur: ita Christi humanitas a deitate sum sapientiam, gloriam et gloriam accepit, ideoque «omnen sue lucis haustum eo regerit, unde accepit:» quod de luna ita Plinius, lib. II, cap. ix. *Secondo*, solen creavit Deus quasi «luminare majus, ut praesedit diei;» lunam vero quasi «luminare minus, ut praecesset nocti,» *Gens.* cap. 1, 46. Pari modo Christi divinitas est quasi luminare majus, quod praesedit diei beatitudinis in celo; humanitas vero est luminare minus, quod praesedit nocti lumen sculi, uti ait S. Augustinus in *Psalm. LXXXI*, 16. *Tertio*, sicut luna in pleniorum est ingens, unde a Jeremia yn, 18, vocatur «Regina coliz;» et ab Horatio in *Seculari carmine*, «Regina siderum;» sed sensim decrescit et quasi evanescit: ita Christus exanimavit se in praesepio, et in cruce, ut non esset ei species neque decor, *Isaie LII*; sed mox instar lune rursum crescentis resurgendo et ascendendo in colum, ad suam gloriam reddit. *Quarto*, luna stellaris fixis natura est minor, sed luce major: ita Christus Angelis, quoad humanitatis naturam, est minor (unde de eo ali Psaltes, *Psalm. VIII*, vers. 5: «Ministrasti eum pauli minus ab angelis»), sed gratia et gloria longe omnes transcendit. *Quinto*, magnus est lumen in sublunaria influxus, ita ut nill videatur producere sol per se solus, nisi cum luna sociorum. Unda luna a prisca Romani dicta est genitrix orbis. Vide Plinius, lib. II, cap. XLII et XLIX. Ratio est, quia magna solis vis et calor cum lumen humiditate ac molitudine (utramque enim qualitatem ipsa efficit et producit) conjuncta, instar matris et patris causant et conservant naturalrum rerum generacionem, que in calore et luminitate congruentem consistit. Pari modo geraturo spiritualis, puta justificatio, ac iustitiae et gratiae incrementum, non solum ex Dei virtute, sed etiam ex Christi meritis, benignitate et gratia pendet, ita ut nihil Deus hominibus det gratiae, nisi per Christum et Christi merita. Quocirca sicut Plinius, lib. II, cap. xix, dixit, «lunae sidus esse rerum spiritum:» ita de Christo ait Jeremias, *Thren. IV*, 20:

• *Spiritus oris nostri Christus Dominus.* » *Sexto*, siue lumen accessus et recessus efficit astum maris, ut scilicet mare quotidie singulis sensis horis accrescat, et sequentibus sensis decrescat: ita quod nunc hie gentes ad fidem et Ecclesiam Christi accedunt, nunc ille, facit Christus.

Rursum, sicut luna est humanitas Christi, ita luna est et virgo Deipara: hie est enim quasi Lucina Ecclesie parturientis, ut de ea dici possit illud Virgilianum:

Casta fave Lucina, tenui jam regnat Apollo.

Christus enim a B. Virgine, aequo ac filius a matre, avelli aut separari nequit. Quocirca Ecclesia multa quae in Scriptura de Christo primario dicitur, secundario B. Virginis applicat, uti est illud *Prover. viii*: «Dominus possedit me in initio viarum suarum, antequam quidquam faceret a principio: ab eterno ordinata sum,» etc. Sic et *Canticum Canticorum*, quae primaria sunt Epithalamio Christi et Ecclesie, secundario Epithalamio Dei et B. Virginis attribuuntur. Unde Petrus Damiani, serm. *De Nativitate B. Mariae*, illud *Cant. cap. vi, 9*: «Pulchra ut luna,» de B. Virginie explicat dicens: «Quemadmodum nullum est astrum, excepto sole, adeo pulchrum ut luna: sic summa gloria est post Deum, videre Virginem, adherere illi, et in illius protectionis munimine commorari.» Et serm. *De Assumptione Virginis*: «Quantumlibet aliae stellae reuceant, luna tamen et magnitudine preeminent, et splendore. Sic utrumque naturam Virgo singularis exsuperat, et immortales gracie, et fulgore virtutum.»

Secundo, sicut luna est super omnia pura laeque plena, ut ait Plinius: ita et B. Virgo. Finxit Poeta Diana (id est lumen) pro virginitatis amore commercio hominum fugisse, et virginibus comitatum sylvas petuisse. Unde Virgilius eam castam appellat. Quid castum B. Virginis? Quocirca S. Bernardus, tract. *De Passione Domini*, cap. XXXI: «Quis, ait, Sanctorum chorus melius lumen comparatur quam virgines?» videbile propter earum candorem et pulchritudinem. Unde subiecti: «Honorablebunt prae celstis, sicut lumen videmus prae celstis sideribus eminere.» Dixit velut auctor, «lunam margaritarum ideam vident.» Quae margarita purior et pulchrior virginitate a B. Virginis?

Tertio, luna cum puritate jungit forenditatem: est enim parcas rerum. Unde in numismatis Cornelii Augusti (uti refert Pierius, *Hierogl. 44*) cum lumen effigie, in aliis hinc inscripto apponitur, *forendita*; ita in B. Virginie junguntur summa virginitas et summa maternitas ac forenditas. Ut de Christo recte dicatur:

Nec genitrix tua regondit ultra parentum est,
Tot bona per partum que de ita sua.

Quarto, sicut luna, ita et B. Virgo, est et diciatur *Regina coliz*.

Quinto, sicut luna hic mulierem fulcit, ita B. Virgo Ecclesiam suis precibus et meritis, quasi basis et columna, fulcit et sustentat.

Sexto, sicut luna benigne influxu plantas et animalia vegetat; unde a Plinio, lib. II, cap. xviii, dicitur, «lunae color blandus:» ita B. Virgo fideles tam justos quam peccatores, quin et infideles, suam open implorantes benigne complectitur, gratiam impremit, ad salutem provehit. Est enim ipsa mater misericordie.

Septimo, sicut luna patitur eclipsin et defectum, cum se terra inter lumen et solem intercerit, ac radios solis intercept, ne ad lumen defterant, eamque illuminent: ita et B. Virgo, et humanitas Christi in passione eclipsin et defectum virium ac vita passae sunt, cum terreni Judei inter eas et Deum suam malitiam interposuerunt, ac crucem Christo statuerunt. Huc Christus in cruce exclamavit: «Deus meus, Deus meus, ut quid dereliquisti me?» Hec summatis, quae fuse Alcazar, eaque eleganter, ingenioso et mystice potius, quam litteraliter et genuine prosequitur.

Respondeo ergo et dico: Ad litteram dicitur hi luna esse sub pedibus mulieris, id est Ecclesie, quia ipsa cuncta temporalia, et omnem creaturam mutabilitatem despicit, et pedibus calat, ait S. Gregorius, lib. XXXIV *Moral.*, cap. xii, vel iuxta aliam editionem vii.

Rursum, luna semper vel accrescit vel decrescit, et, ut ait Plinius, lib. II, cap. xix: «Modo curvat in corona, modo sequa portione divisa, modo sinuata in orbem; maculosa, eademque subito prenitenis, immensa orbe pleno, ac repente nulla.» Hac de causa luna est symbolum, sequo ac causa inconstitutio: ipsa enim causat astus et reciprocationes maris, facitque ut mare adeo sit instabile, ut singulis sensis horis nunc afflat, nunc refluat. A luna quoque lunatilie dicuntur, in quos luna agit, et, ut Apuleius ait, qui cursum luna patiuntur: quales sunt potissimum qui comitiali morbo laborant, aut insania, above morbi genere quoque certis lumen temporibus gravantur et agitantur. Quocirca *Ecccl. xxvi, 12*, dicitur: «Homo sanctus in sapientia manet sicut sol; nam stultus sicut luna mutatur.» Ecclesie autem est constans in fide, doctrina, moribus, persecutoribus, martyris; hinc lunam pedibus premit. Luna ergo hic non ut fulcens mulierem (quonodo enim fulciret ipsa que maxime est vaga, varia, errans et instabilis?), sed ut a muliere calcata proponitur. Hoc enim significat et luna sub pedibus ejus, ideoque soli hic, qui sursum est, ipsa deorsum posita opponitur. Sol ergo in bonam partem, luna vero in malam hic capitur, ac significat res sublunares, variabiles, fluxas, et in perpetuo motu, fluxu et refluxu positas. Agitur enim hic de bello, immo duello Ecclesie cum dracone: draconis autem armis sunt terrene et sublunares, vel illicebre, vel plage, quas vel promittit, vel comminatur et infligit fidibus; has omnes cum luna

pedibus calcat Ecclesia, itaque draconem superat et proterit, alioquin ab eo superanda et proteunda.

ET IN CAPITE EIUS CORONA STELLARUM DUODECIM.
— Duodecim scilicet Apostolorum, qui Ecclesie ut stellaris prefulserunt, idque in capite, id est, initio Ecclesie Christianae : ita Patres et Interpretes passim. Arabicus verit, et *duodecim stellae corona super caput ejus*. Notit Viegas hic *sect. 7*, Apostolos duodecim figuratos esse, *primo*, in duodecim Patriarchis et tribus Israhel; *secundo*, in duodecim titulis quos erexit Moses sanciens fidem inter Deum et populum, *Exod. xxiv, 4; tertio*, in duodecim fontibus Eliim, *Exod. xv, 27; quartio*, in duodecim gemmis que erant in Ratiocinali pontificis, *Exod. xxvii, 17; quinto*, in duodecim panibus propositionis, *Levit. xxiv, 3; sexto*, in duodecim exploratoribus quo misit Moses in Chanaan, *Numer. xiii, 3; septimo*, in duodecim lapidibus, quos in signum Jordani sicco pede transiit, erexit Iesus *iv, 4; octavo*, in duodecim busaneis, super quos Salomon collocavisse euenit, lib. *III Reg. vii, 25; nono*, in duodecim leunculis thronum Salomonis ambientibus, *III Reg. x, 20; decimo*, in duodecim stellis hic, et in duodecim signis Zodiaci.

Tropologice, nota Pannonius duodecim stellas esse Praefatos quoslibet, qui hie admonetur eximiae sapientiae et sanctitatis. Nam ipsi sunt corona Christi et Ecclesie, ut siue corona caput redimit et ornat, ita ipsi caput Ecclesie, id est Christum, suis eloquii et moribus exornant.

Porro S. Bernardus, serm. *De B. Virgine*, in haec *Apcalypsi* verba : « Signum magnum apparuit, aper haec duodecim stellas accipit duodecim prerogativas gratiarum, quibus praे certe coronatur B. Virgo. » Num *primo*, ait, singularis fulgor resulget in Mariae generatione; *secundo*, in Angelica salutatione; *tertio*, in Spiritus superventione; *quarto*, in Filii immemorabili conceptione; *quinto*, quod virginitatis sit primiceria; *sexti*, quod sine corruptione secunda; *septimi*, quod sine gravamine gravida; *octavo*, quod sine dolore puerpa; *nona*, est mansuetudo pudoris; *decima*, devoio humilitatis; *undecima*, magnanimitas credulitatis; *duodecima*, martyrium cordis; que deinde fuse prosequitur.

Ex hoc loco nonnulli viri religiosi et cultus B. Virginis studiosi, conficiunt coronam, sive Rosarium duodecim stellarum, illudque hoc modo recitant. In honorem S. Trinitatis legunt interpolare ter orationem Dominicam, puta ter *Pater noster*; ac in honorem duodecim stellarum, id est, duodecim illustrium virtutum B. Virginis, legunt totidem *Ave Maria*. Ad singula potentes ejus open, ut illam ea in virtute imitari, in eaque crescere seque perficere possint. *Primum ergo Pater noster* recitant in honorem Dei Patri, patientes ab eo hyperdulciam, et insigne reverentiam erga B. Virginem, utpote Filii ejus matrem omnibusque Christianis adjuvandis.

purissimam, virtutibus et gratiis omnibus cum latissimam, ac Reginam Angelorum et hominum, Deinde recitant quater *Ave Maria* in honorem quatuor virtutum quae Deum concernunt, quibus exceliuit B. Virgo. *Prima* virtus est fides, qua creditit se virginem fore simulque Dei matrem, ac sub cruce firma ac stabilis in fide divinitatis, redemptionis et resurrectionis Christi permanuit.

Secunda est spes, qua se in conceptione, parte, fuga in Egyptum, passione et morte Christi, aliisque summissis angustiis pressa, totam divinam providentia resignavit et commisit.

Tertia est charitas fraterna, qua juvit Elisabeth et sponsos in nuptiis Canae Galilee, cum vinum non haberent; ac impense desiderat adjuvante omnium hominum salutem.

Quarta est obedientia, qua et Augusto Caesaris Ethnico in pendente censu, et legi Mosis in purificatione, et Josepho sponso obedivit, ac curavit ut Filii sui praeceptis alii obedirent, ut cum in nuptiis ministri dixit : « Quodcumque dixerit vobis, facite. »

Tertia est misericordia, qua viscera misericordia sua culibet in qualibet afflictione invocanti effundit; aque ac Filium suum in redemptione nostram in cruce, ac in eum in Eucharistia nobis misericorditer et liberaliter elargita est.

Quarta est modestia, qua tanta fuit, ut S. Dionysius, epist. ad S. Paulum, quam recitat Christophorus a Castro in *Hist. Deipara*, xix, scribat se cum pro dei habiturum fuisse, nisi fides eius aliud docuisset. Hinc in sermone erat parata : verbi eius singula erant premeditata, pia, putida, humilia, plena misericordie, charitatis et laudei Dei, ut cum conceptu Deli Verbo, ac salutata ab Elisabeth mater Dei, respondit : « Magnificat anima mea Dominum. » Denique duodecim hæc stellas pie pulchreque adaptat duodecim mysteria vite B. Virginis P. Antonius Spinelius in suo *Mariali*, pag. 509 et 604.

2. ET IN UTERO HABENS CLAMABAT PARTURIENS, ET CRUCIABATUR A FRIARI. — Ecclesia in fine mundi ob acerbissimas persecutions et persecutorum magnis doloribus et arruimus, quasi parturiens, filios, id est fideles, Christo parat : ita passim Patres et Interpretes. Historice, cruciatu quoque est B. Virgo, non dolore partus, sed desiderio parandi et videndi Christum Salvatorem mundi. Rursum cruciata est paupertate et molestiis itineris, et hospitiis et almonies, in quibus se Christum parturam et educationem previdebat ac dolebat. *Tertio*, cruciatur etiamnam (unde greco est *κρατεῖ*, id est *clamat*) ut Christum in aliis pariat, quibus seculo, ac preserilim in fine mundi : tunc enim instar Faethis parat ultimas proles, et quasi Benjamin Christo. Cruciatur, inquam, in suis instrumentis, puta Apostolis et predicatoribus, aliisque qui zelo amariorum aguntur. In seipsa etiam eradicatur per metalepsin, id est, summe desiderat et laborat pro parte, vita et salute fidelium,

Quarta est paupertas, quæ tanta fuit, ut non inde cruciaretur, si cruciatus in eam jam cedere posset : quoniam Deus dicitur dolere, posnire, contristari.

Alludit Joannes ad *Isaia lxxvi, 7* : « Antequam parturiret, peperit : antequam veniret partus ejus, peperit filium masculum. » Et mox : « Quis audivit unquam talis? et quis vidit huic simile? numquid pariet terra in die una? aut parietur genus simili, quia parturivit et peperit Sion filios suos. » Ubi cum ait : « Antequam parturiret, non significat partum hunc fuisse sine parturitionis dolore; sed tam dolores, quam partum simul confluisse, ut simul pararet et parturiret, brevi quidem, sed ingenii nisi et cruciatus.

Tropologice dicant hic qui animabus convertendis student, sibi eas magno labore et dolore constitutas, scilicet tanto, ino majore, quam est parientium; sed pro tali tantaque prole fortiter omnia tolerant et superent, ac, si opus sit, pro suis Benjamini cum Rachèle animam et vitam ponant. Ita fecit Paulus; unde ait *Galat. iv, 19* : « Filii mei, quos iterum parturio. » Idipsum suis predixit Christus, *Johann. xvi, 21* : « Mulier, inquit, cum parit, tristitiam habet, quia venit hora ejus; cum autem pepererit puerum, jam non memini pressuram, etc. Et vos igitur nunc quidem tristitiam habetis, » etc. Quocirca S. Gregorius, lib. XXX *Moral.*, cap. ix et x, explicans illud *Job* cap. xxxxi : « Numquid nosti tempus partus ibicum in petris, vel parturientes cerva observasti? » vere et apposite eos qui animabus convertendis student, comparat cervis et ibicibus parturientibus, quarum partus est difficillimus. Ubi inter alia notat *et observasti*: « Quia, uti per paucorum est pensare quis labor sit in predicationibus patrum; quantis doloribus quasi quicunque budsonum conatibus animas in fide et conversione parturunt; quam cauta se observatione circumspiciunt, ut sint fortes in præceptis, compatiens in infirmitatibus, minis terribiles, in exhortationibus blandi, in ostendendo magisterio humiles, in rerum temporalium contemptu dominantes, in tollendis adversitatibus rigidi, et tamen dum vires suas sibi met non tribuant inferni; quantus sit eis dolor de cadentibus, quantus sit destantibus timor, quo fervore ait adipisci appetunt, quo pavore alii adepta conservant. » Ad hosce labores et dolores accidunt vexationes et tentationes, quas demon suscitare solet, tum ex ira et invidia, tum ne preda, puta anima peccato subdit, sibi eripitur. Itace enim se expertam esse quiescunque peccatorem aliquem ad meliorem vitam traducere, fatebi S. Teresa, itaque longo usu se didicisse hoc esse signum fructus pii laboris, puta anima conversa, vel convertenda, si quis eas sciat; quicirca eas esse contemendas et fortiter superandas. Si enim fortiter obsistas, diabolus, qui timidissimus est, instar femme confusus aufugiet : *sincedas*, diabolus in te insurget et seviet ut leo.

Pulebre S. Gregorius, lib. V *Moral.*, cap. XVI : « Diabolus, ait, est myrmecoleon, id es formicarum leo, vel formicaleo : est enim myrmecoleon parvum valde animal formicis adversum, quod se sub pulvere abscondit, et formicas frumenta gestantes interficit, interfactasque consumit ; est ergo alias animalibus formica, ipsis autem formicis leo. Has enim quasi leo devorat, sed ab illis quasi formica devoratur : sic diabolus contra erectos est timidus, contra subditos audax. »

Talis mulier parturians fuit S. Monica, que tum alios, tum filium Augustinum tam caru quam spiritu, puta multis precibus, lacrymis et laboribus Deo peperit; de qua S. Augustinus, lib. V *Confess.*, cap. IX : « Non, inquit, salis eloquar quid erga me habebat animi, et quanto maiore sollicitudine me parluebat spiritu, quam carne pepererat. » Unde et ab Episcopo quadam auditiv : « Fieri non potest ut filius istarum lacrymarum pereat, » teste eodem Augustino, lib. III *Confess.*, cap. XII. Qui rursum lib. IX, cap. IX, describem mortem ejus : « Nutrifer, inquit, filios, toties eos pariens, quoties als te devire cernebat. Postrem nobis, Domine, omnibus qui ante dormitionem ejus in te consociati vivebamus, ita eum gossit, quasi omnes genuissent ; ita servit, quasi ab omnibus genita fuisset. »

3. ET VISM EST ALIUD SIGNUM IN COLO : ET ECCE DRACO MAGNUS. — Plinius, lib. VIII, cap. XIV, memor serpentem 120 pedes longum, qui balistis iuxta urbem fuit oppugnatus et superatus. Adinde in India serpentes esse adeo magnos, ut integrorum taurorum et cervorum degulant.

Nota : Draco hic, id est diabolus, apparuit S. Joanni in celo : primo, quia inde decidit; secundo, proprie, quia in celo hoc aereo dominatur, tentatique homines, et a multis in idolis colitur quasi Deus, presidens celo. Unde ab Apostolo, Ephes. II, 2, vocatur princeps aeris hujus; et cap. VI, vers. 12, ait nobis esse collationem « contra spiritualia nequit, » id est contra spirituales nebulos, puto demones, qui sunt « in celo. » Sic et mulier haec, id est Ecclesiam milianam, visa est in celo aereo, non sidereo, ut dixi vers. 4. Tertio, quia Ecclesiam, cuius conversatio est in celo, iesque fideles, qui sunt instar stellarum puri et lucidi, oppugnat et persequitur. Addit quarto Alcazar, symbolice per columnam significari arrogantiam se fiduciam demonis, qui certa quadam spe devoraverat Ecclesiam primis utpote exiguum, et cui se tam Judei quam Gentes, ac totus quasi mundus opponebat. Sperabat enim se illam, que moribus celestis est, et in celo quasi degit, gradu et loco suo turbaturum, eumque occupaturum. Idem sperbit in finibus mundi. Sic de eodem sub tipo regis Babylonis dicitur *Isaia* XIV, 13 : « In celum conserdans; » et de Antiocho rege superbo, ejusque regno Cicitur *Daniel*, VIII, 10 : « Magnifica-

tum est usque ad fortitudinem celum; » et II *Macab.* IX, 10 : « Sidera coeli contingere se arbitrabunt; » et I *Macab.* I, 1, de Alexandro Magni, dicitur : « Exaltatum est et elevatum cor eius, quod se sub pulvere abscondit, et formicas frumenta gestantes interficit, interfactasque consumit ; est ergo alias animalibus formica, ipsis autem formicis leo.

Nota secundo : Demon vocatur serpens, vel draco (draco enim idem est quod serpens grandior et senior; unde vulgo dicitur : « Serpens non fit draco, nisi serpentinum devoret »), tum quia primus Eym serpensis specie decepit, indeque perennes inter eum et mulierum ejusque sobolem confundit sunt iniuriae et bella, Genes. III : unde inferius vocatur serpens antiquus; tum quia dolos, saevitiam et horrorem serpensis as draconis imitatur. Vide dicta *Daniel*, cap. XIV, vers. 22.

Nota tertio : Licet Alcazar per draconem apieam totam demonum rempublicam, eqo quod dicatur haberet capita septem et cornua decem, tamen verius est per draconem solum intelligi Luciferum demonum principem. Patet id primo, quia opponitur Michaeli, quasi duxi; secundo, quia caleri vocantur angelii ejus; nam, vers. 9, dicitur : « Projectus est draco ille magnus, etc., et angelii ejus cum illo missi sunt; » tertio, quia, vers. 4, dicitur cauda sua traxisse terram partem stellarum, id est Angelorum, qui facti sunt dracones.

Denique Aureol us ordine prosequens suam seriem temporum, et chronica Ecclesie, per draconem intelligit Chosroem, regem Persarum; per mulierem, Ecclesiam; per filium masculum, Heraclium Imperatorem, qui ope Dei et Angelorum Chosroem profligavit, et Christi crucem ab oblatione recipit. Hic sensus est accomodatissimus, non genuinus et litteralis.

Rurus, — quia est homicida, *Iacob.* VII, 44; iuxta Adamo et Eve, omnibusque ejus posteris per suum pommum velutinum tentatione, fuit canis mortis; secundo, quia per suos ministros, pueros, infideles et hereticos, multos fideles affecti martyrio, ac plures eodem afficeret per Antichristum in fine mundi; tertio, color rufus, inquit Viagas et Alcazar, significat fraudem et malitiam; quid enim demone fraudulentius aut malitiosius? quartu, Alcazar, pro rufus, inquit, gravis est rufus. Scitum est autem serpentea inventari rufo colore, qui grece νεφέλη dicitur, estisque certi callidior et exitiosior; ac fortasse rufus idem est quod ignitus, quasi νεφέλη dicitur a νεφέλῃ, id est igne, ut aludat ad ignes serpentes, qui immisisti in Iudeos murmurantes, *Num. XXXI*, 6. Porro visos subinde esse dracones qui ignes vomerent, narrant historici. Leslieus in sua *Scotia*, anno 1438, refert apud Marchianum et Landoianum draconem quemdam ignes vomissus, quibus segetes et fruges incendebat, ac proinde populum coactum fuisse pervergillare, ut ignes hosce extingueret. Addit Alcazar, sicut in libro *Job* draconem

babet tria nominis, scilicet Satan, cap. II, vers. 1, presulatus sive dominatione superbiam, in cordis Leviathan, cap. XI, vers. 30, et Behemoth, cap. XI, vers. 10. Ita hic totidem ei dari. Nam nominis Satan respondeat nomen draco; nomine Leviathan, id est balena vel ceti, respondeat bestia maris, cap. XIII, vers. 1; bestia terre, cap. XIII, vers. 11, est Behemoth, id est elephas. Verum de bestis hisce dicam cap. XIII. Audi ex Patribus draconis huius indolem, saevitiam, fraudes, arteter commissa. »

S. Chrysostomus, homil. 4 in *Isaiah* : Sicut navigia vacua non metunt piratas, sed onusta auro, argento et lapidibus pretiosis : sic et diabolus non facile persequitur peccatorem, sed justum potius, ubi multe sunt opes, id est virtutes et merita.

S. Sylvanus, lib. VI *In Provident.* : « Sicut ait, exercitus pugnatur ea loca per quae venturas hostium turmas sciunt, aut foveis intercludunt, aut sudibus praefigere, aut tribulis infestare dicuntur; scilicet ut etiam non in ea omnia quispiam incidat, nullus tamen omnium penitus evadat : ita etiam demones tam multas in via ista humano generi illecebryarum insidias praeludent, ut etiam plurimas earum aliquis effugiat, tamen ab aliquo captiatur. »

S. Anselmus in *Similitud.*, cap. LXXX, comparat diabolum injusto litigatori, qui cum causa ei abjudicatur a juris-consulto vel judge, post aliquod tempus, cum judicium hoc oblivione sepultum putat, rursus item suscitat, dicens priorem sententiam fuisse iniustum. Ita et diemon ubi vicius est, rursus easdem illecebras suggestit, et tentat hominis animum, quem scit esse mobilem et instantem. Remedium suggestit. Sed ille ait, qui semel mundum, ipsisque diabolum recte superavit, non curat ea quez fraudulenter ille dicit; sed firmus tenet, quidquid semel recte est stabilitum, non esse denuo destruendum; et quod recte definitur relinquendum, non esse iterum appetendum. Si enim facile Deo subveniente diabolum poterit superare. »

S. Martinus apud Sulphitum videns mergulos in flumine pisces capientes et vorantes : « Hec, ait, forma demonum est. Insidiantur incauti, capiunt nescientes, captos devorant, exsaturant non queunt devoratis. »

S. Gregorius, lib. XXXIII *Mor.*, cap. XIV : « Diabolus, ait, dicit jumentum, draco et avis. Humanus genus tribus vitiis tentat, luxuria, malitia et superbia. In eis igitur quos excitat ad luxuriam, jumentum est; in eis quos ad nocendi malitiam inflamat, draco est; in eis quos ad superbiam elevat, avis est; in illis quos pariter luxuria, malitia et superbia polluit, jumentum, draco simul et avis existit. »

S. Augustinus in *Serm. commun.*, serm. 4 : « Quid pravus, quid malignus, quid adversario nostro equus? qui posuit in celo bellum, in paradiso fraudem, odium inter primos fratres, et in omni opere nostro zizaniam seminavit. Nam in comeditione posuit gulam, in generatione luxuriam, in exercitatione ignoriam, in conversatione invidiam, in gubernatione avaritiam, in correptione iram, in